

МІСЦЕ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ У ФОРМУВАННІ ВНУТРІШНЬОГО СВІТУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Беседа П. С., Маковська В. М.

*Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
polinabeseda@ukr.net, Valya447.k@gmail.com*

Зміни екологічно-техногенного змісту, що відбуваються зараз в суспільстві прямо впливають на орієнтацію життєдіяльності людини. Дотримання особистістю встановлених норм та правил поведінки, спрямованих на збереження екологічної рівноваги в природі є наслідком формування правильної екологічної свідомості та вірного ековиховання у процесі навчання. У молодшому шкільному віці становлення гармонійного світогляду особистості на природу, флору, фауну, тварин, рослин, повітря дуже важливим є формування психічно здорової екологічної свідомості.

Поняття екологічної свідомості розуміється у контексті базового визначення свідомості, однак з тією лише різницею, що екологічній свідомості властивий екологічний зміст. Психологічна свідомість молодшого школяра включає відчуття себе суб'єктом, який пізнає оточуючий світ, здатний у думках уявляти існуючу та уявну дійсність, контролювати та керувати власними психічними поведінковими станами й здатний бачити та сприймати у формі образів оточуючу дійсність [4; 5; 6].

Метою повідомлення є теоретичний аналіз становлення екологічної свідомості як форми реалізації екологічної культури та формування внутрішнього світу молодшого школяра.

Для ефективного становлення екологічної свідомості дитини необхідні спільна діяльність та активне спілкування з нею дорослих (батьків, родичів, вихователів, вчителів, психологів тощо).

Становлення екологічної свідомості молодшого школяра передбачає усвідомлення ним не лише зовнішнього навколишнього світу, а й самого себе, своїх відчуттів, образів та уявлень стосовно природних явищ та екологічних криз. Зрозуміти образи, думки, уявлення та почуття дитини щодо її екологічної культури можливо в матеріально втілених предметах її творчої праці на екологічну тематику. Такі предмети втілюють в собі психологію їх творців, а тому стають усвідомленими.

У даному контексті творчість є шляхом до самопізнання та розвитку екологічної свідомості молодшого школяра через сприймання ним своїх власних творінь й розвитку його екологічної культури. Вивчення позиції дитини та її ставлення до природи дає змогу визначити її змістовні зв'язки екологічної свідомості з реальною дійсністю [2; 3].

Для формування у молодших школярів цілісної природничо-наукової картини світу, розвитку естетичного емоційно-ціннісного ставлення до природи та коректного поводження з нею, необхідно розширювати, поглиблювати та систематизувати знання про правила екологічно доцільної поведінки. Зараз питання формування екологічної свідомості у школярів усіх вікових груп є

досить актуальним, однак відомо, що молодші школярі є чутливішими до сприйняття навколишнього світу. Тому, робота щодо становлення правильної їх екологічної свідомості є суспільно-важливою і потребує постійного розширення та вдосконалення. Необхідним є формування у школярів природоохоронних мотивів, практичних навичок та умінь щодо поліпшення стану навколишнього середовища [6].

Водночас, постійне втручання у процес екологічного виховання може призвести до неоднозначного тлумачення школярем тих вимог та принципів екологічної поведінки, які до нього ставляться. Тому, з метою запобігання таких суперечливих ситуацій необхідно проводити бесіди та навчальні заходи у межах шкільних програм, які сприятимуть становленню коректної екологічної свідомості.

Задачею екологічної освіти є психологічне включення школяра у світ природи, що обумовлене існуючою системою екологічних уявлень. Очевидно, що у молодшому шкільному віці дитина сприймає навколишній світ на уявленнях про природу, тварин, рослин, почерпнутих з мультиплікаційних фільмів, дитячих книжок, ігор, а також почутих від дорослих вдома чи по телебаченню. Тобто, таким чином у процесі розвитку в школярів формуються певні екологічні уявлення. А такі уявлення, у свою чергу, є складовими екологічної свідомості молодшого школяра і тому дуже важливим завданням екологічного виховання дитини є сформувані її правильний та гармонійний світогляд [4; 7].

Екологічними уявленнями дитини є вже отримані нею певні знання про систему організації всіх живих організмів, їх типи та норми поведінки і взаємодії між собою. Тобто, йдеться про принципи взаємодії людини з природним навколишнім світом, вплив такого середовища на життя і здоров'я людини.

У молодшому шкільному віці дитина повинна знати як функціонують природні системи та чинники, що на них впливають. Однак, тут слід враховувати, що для дітей даної вікової групи поняття екології є досить складними та в якійсь мірі незрозумілими. Дитина не завжди сприймає серйозно явища навколишнього світу через те, що може не розуміти тлумачень екологічних подій, криз та суперечностей. Така інтерпретація може бути цілком доречною для учнів старших класів, проте у молодших класах треба обирати більше ігровий та розважальний підхід у вивченні питань взаємодії з природою та правильною екологічною поведінкою [2; 8].

У свідомість дитини необхідно інсталювати, що кожен окремий індивід впливає на функціонування природних систем. Тому дитина молодшого шкільного віку повинна мати ціннісні екологічні установки щодо вірної поведінки під час взаємодії з природою. Науковці виокремлюють 4 види екологічних уявлень людини. Це уявлення про цінності, уявлення про потреби, уявлення про вчинки та уявлення про ставлення.

Уявлення про екологічні цінності, зокрема молодшого школяра, ґрунтуються на тому, що несприятлива екологічна ситуація, яка склалася у світі, пов'язана з неконструктивною поведінкою людей, яка є неприйнятною

для нормальних умов існування суспільства. Тому виникають екологічні кризи та катастрофи [5].

Можливо, що дитина після отриманої нової для її свідомості інформації почне переглядати і самостійно коригувати своє ставлення, наприклад до об'єктів флори чи фауни, інтуїтивно розуміючи, що так буде краще. Таким чином, у неї сформується певні уявлення про цінності, яких треба дотримуватися та про які треба повсякчас дбати. Й це внесе певні корективи у її екологічну свідомість вже на даному етапі розвитку.

Говорячи про уявлення-потреби молодшого школяра у сприйнятті ним питань екологічного змісту, то мається на увазі, що питання екології є для нього важливими як джерела і причини його життєвої активності та є основою його життєдіяльності. Специфіка таких уявлень визначається працею людини. Однак, для школяра його праця полягає у навчанні, а тому його уявлення про природні потреби черпаються з навчально-виховних шкільних програм, а також спілкування з батьками, родичами та друзями. Необхідно пояснювати, що є корисним, а що шкідливим для життя і здоров'я, а також шляхи досягнення можливого корисного результату для задоволення свої потреб [1].

Аналізуючи уявлення молодшого школяра про вчинки в екологічному середовищі, то варто наголосити, що вони розглядаються як дії дитини стосовно прийнятих соціальних, етичних та правових норм. Тут може бути як дія, так і бездіяльність. Отже, слід коректно вкласти в екологічну свідомість дитини вжиття потрібних заходів та вчинків в тій чи іншій екологічній ситуації.

Система ставлень до навколишньої дійсності являє собою основу психологічної характеристики особистості. Ставлення дитини до природи виявляється в тому, яке значення для неї мають здійснювані нею екологічно значущі дії. Такі уявленні можуть мати як позитивний так і негативний контекст. Тому важливо спрямувати роботу в напрямку розвитку шанобливого ставлення до довкілля, формуючи належну екологічну культуру школяра [7].

Для формування екологічно відповідальної поведінки молодшого школяра слід сприяти розвитку його екологічної свідомості, тобто спонукати його коректно особисто сприймати інформацію про природу, розуміти наслідки власних дій, створюючи таким чином еколого-інформаційний контекст поведінки.

Процес екологічної освіти та екологічного виховання молодших школярів слід організовувати таким чином, щоб у дитини створювалася певна ідеальна модель прийнятних дій і вчинків у відносинах з навколишнім світом. Тоді сформується особистість, яка усвідомлює значущість своєї ролі в організації екологічних відносин людини з природою, є морально та духовно піднесеною до найвищих засад екологічної культури.

Література:

1. Грошовенко О. П. Інноваційні стратегії формування екологічної культури молодших школярів. Інноваційні наукові дослідження у галузі педагогіки і психології : *Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції* (м. Запоріжжя, Україна, 2-3 лютого 2018 року). Запоріжжя : Класичний приватний університет, 2018. 192 с.

2. Дідков О. Формування екологічної свідомості та культури засобами освіти та виховання особистості. *Гилея: науковий вісник: Зб. наук. праць*. Київ, 2012. Вип. № 63. С. 472.
3. Ковальчук І. А. Статеврольова соціалізація учнів : монографія. Луганськ : Альма-матер, 2007. 216 с.
4. Кононова М.М., Беседа П.С. Особливості формування екопсихологічної культури молодшого школяра. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*, IX (96), 181, 2021, P. 61–64.
5. Львовичкіна А. М. Основи екологічної психології: навч. посіб. Київ : МАУП, 2004. 132 с.
6. Падалка Р.Г. Психологічні особливості розвитку екологічної свідомості молодшого школяра: дис. канд.наук: 19.00.07. Київ, 2018. 234 с.
7. Пустовіт Г. П. Теоретико-методичні основи екологічної освіти і виховання учнів 1-9 класів у позашкільних навчальних закладах. Київ-Луганськ: Альма-матер, 2004. 540 с.
8. Швалб Ю. М. Історичний розвиток форм свідомості: теоретична модель. *Актуальні проблеми психології: зб. наук. пр.* Т. 7. Житомир: “Вид-во ЖДУ ім. І. Франка”, 2013. Вип. 34. С. 198–209.

БЕЗПЕКА ТА ЗВАЖЕНІСТЬ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СЕРЕДИ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ФОРМУВАННЯ ВНУТРІШНЬОГО СВІТУ ОСОБИСТОСТІ

Біланов О. С., Лисаченко О. Д., Біланова Л. П., Звягольська І. В.
Полтавський державний медичний університет
Фаховий медико-фармацевтичний коледж Полтавського державного
медичного університету
Ліцей №6 «Лідер» Полтавської міської ради
oleg27bilanov@gmail.com, lysachenkoolga64@gmail.com,
bilanova.lara@gmail.com, irazvyagolskaya@gmail.com

Дієюю та необхідною складовою для формування внутрішнього світу людини є інформаційне середовище, яке оточує людину протягом всього часу і особливо впливає на етапах фізичного та соціально-культурного розвитку особистості. У зв'язку з тим, що людина є соціальною істотою, необхідно перелічити найбільш розповсюдженні та сталі чинники інформаційного середовища [5].

Найрозповсюдженішим та найвідомішим засобом поширення інформації на планеті є Інтернет. В наші дні як у відносно молодому, так і в похилому віці, все частіше трапляються випадки застосування міжнародної інформаційної мережі.

Наступним чинником, який можна додати до переліку поширення інформаційного простору, є кіно, музика, шоу-бізнес, як у сучасних, так і класичних його прикладах, на засадах бібліографічних даних та творчості відомих особистостей.